Olli Mäenpää
13.12.2018

Hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi ampuma-aselain, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain sekä asevelvollisuuslain 97 a §:n muuttamisesta (HE 179/2018 vp)

Ampuma-aselakiin ehdotetut muutokset

Sääntelyn yleiset lähtökohdat

Hallituksen esityksen sisältämillä ampuma-aselain muutosehdotuksilla on tarkoitus saattaa asedirektiiviin tehdyt muutokset osaksi voimassa olevaa lainsäädäntöä. Keskeiset muutosehdotukset koskevat ampuma-aseluvan haltijoiden seurantaa ja etäkauppaa koskevia täsmennyksiä, aseluvan myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksiä sekä ampuma-aselain määritelmiä.

Voimassaolevaan lakiin sisältyvän sääntelyn yleisenä lähtökohtana on lupasääntely, jonka kohteena ovat aseiden hankkiminen ja hallussapito sekä niihin liittyvä elinkeinotoiminta. Lakiin sisältyvällä sääntelyllä on useita erilaisia tavoitteita: sillä pyritään turvaamaan henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvät tavoitteet ja aseiden hankinnan ja hallussapidon riittävä valvonta. Samalla pyritään mahdollistamaan muun muassa aseharrastukseen ja ampumaurheiluun liittyvä toiminta. Näiden eri suuntiin käyvien tavoitteiden yhteensovittaminen on johtanut verraten monimutkaiseen sääntelyyn, jota kuitenkin voidaan pitää välttämättömänä.

Ampuma-aselain säätämisen taustalla oli myös asedirektiivi (direktiivi aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta 91/477/ETY. Hallintovaliokunta piti mietinnössään (HaVM 183/1997 vp) voimassaolevan lain säätämiseen johtanutta hallituksen esitystä hyvin valmisteltuna.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on saattaa voimaan asedirektiivin muutokset (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/853 aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta annetun neuvoston direktiivin (91/477/ETY) muuttamisesta). Esityksellä lähinnä täsmennettäisiin ja tiukennettaisiin asedirektiivin muutosten edellyttämällä tavalla voimassa olevaa valvonnallista sääntelyä. Laissa muun muassa säädettäisiin direktiivin edellyttämällä tavalla nykyistä laajemmin perusteista, joiden nojalla poliisin tulee peruttaa lupa ilman harkintaa. Lisäksi tietyt ampuma-aseen ja latauslaitteen yhdistelmät tulisivat kiellettyjen aseiden luokkaan.

Ehdotettu tarkentava sääntely toteutettaisiin alkuperäisen ampuma-aselain puitteissa. Sääntelyn tiukentumiselle on varsin painavat perusteet. Ehdotetun uuden

sääntelyn voidaan katsoa mukautuvan asianmukaisesti voimassa olevan lain oikeudellisiin puitteisiin. Tiukentuvien rajoitusten voimaantuloa koskevaa sääntelyä ei voida pitää taannehtivana oikeusvaikutuksiltaan.

Kansallisen puolustuksen poikkeus

Asedirektiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan toimivaltaiset kansalliset viranomaiset voivat muun muassa kansalliseen puolustukseen liittyvissä tarkoituksissa ja rajoittamatta 1 kohdan soveltamista myöntää poikkeuksellisesti ja asianmukaisesti perustellulla tavalla yksittäistapauksissa lupia A luokkaan kuuluville ampuma-aseille, olennaisille osille ja ampumatarvikkeille, jos yleinen turvallisuus ja yleinen järjestys eivät vaarannu.

Tältä osin direktiivin mahdollistama menettely on tarkoitus toteuttaa ampuma-aselain 43 §:n 1 momenttiin ehdotetuilla muutoksilla ja uudella 44 b §:llä. Ehdotetun 44 b §:n 2 momentin mukaan aselupa voidaan antaa erityisen vaarallista ampuma-asetta ja sen osaa varten vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuun sotilaallisia valmiuksia palvelevan ampumakoulutuksen järjestämistä tai siihen osallistumista varten. Sääntelyä tarkennettaisiin tältä osin 2. lakiehdotuksessa, joka koskee vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muuttamista.

Reserviläispoikkeus

Kansallisen puolustuksen poikkeukseen liittyisi myös reserviläispoikkeusta koskeva sääntely. Sen mukaan reserviläisellä olisi laissa säädettävin edellytyksin mahdollisuus hakea aselupaa Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen sotilaallisia valmiuksia palvelevassa ampumakoulutuksessa sekä muussa reserviläistoiminnassa tapahtuvaa harjoittelua varten. Tällaisista henkilöistä pyydettäisiin Puolustusvoimien lausunto, jossa arvioidaan hakijan tarve vapaaehtoiseen ampumaharjoitteluun kansallisen puolustuksen perusteella.

Ehdotettu reserviläispoikkeus ei koskisi kaikkia reserviläisiä, joita on noin 900 000. Perustelujen mukaan näin laaja poikkeus ei täyttäisi asedirektiivin poikkeusluvan myöntämiselle asettamia vaatimuksia ja voisi johtaa mahdolliseen sanktiomenettelyyn direktiivin täytäntöönpanon rikkomisesta komission taholta (s. 22).

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen järjestämä sotilaallisia valmiuksia palveleva ampumakoulutus

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen antama ampuma-asekoulutus

Hallituksen esityksen 2. lakiehdotuksen mukaan Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen julkisena hallintotehtävänä olevan sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen sisältöön ehdotetaan lisättäväksi sotilaallisia valmiuksia palvelevan ampumakoulutuksen antaminen. Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle säädettäisiin myös mahdollisuus hakea aselupia pitkiin aseisiin itselataaviin keskisytetteistä patruu-

naa ampuviin kertatuliaseisiin, joilla voidaan laukaista yli 11 patruunaa ilman uudelleenlatausta, jos aseessa on yli kymmenen patruunan latauslaite. Maanpuolustuskoulutusyhdistys, joka ei ole viranomainen, voisi 2. lakiehdotuksen 20 a §:n mukaan sotilaallisia valmiuksia palvelevana koulutuksena järjestää ampumakoulutusta, jossa kehitetään yksilön ampumataitoa ja turvallista aseenkäsittelytaitoa.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan yhdistyksen uusi hallintotehtävä sisältää sen, että yhdistys voisi a) itsenäisesti hankkia ja pitää hallussa erityisen vaarallisiksi ampuma-aseiksi luokiteltuja aseita ja b) järjestää tällaisilla aseilla sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta. Molemmat tehtävät yhdistys voisi hoitaa Puolustusvoimista riippumatta.

Voimassa olevan lain säätämisen yhteydessä sotilaallisia valmiuksia palvelevalla koulutuksella ymmärrettiin puolustusvaliokunnan mietinnön mukaan esimerkiksi suunnistus- ja karttaharjoituksia (PuVM 3/2006 vp). Nyt arvioitavaan hallituksen esitykseen sisältyy varsin niukasti perusteluja sille, miksi 2. lakiehdotuksen 20 a §:ssä tarkoitettu huomattavasti merkittävämpi sotilaallisia valmiuksia palveleva koulutus ja siihen liittyvä vaarallisten aseiden hankintatehtävä olisi perusteltua antaa yhdistysmuotoiselle toimijalle ampumakoulutuksen tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi Puolustusvoimista riippumatta. Tällaisen uuden koulutustehtävän tarpeellisuutta tai sen suhdetta Puolustusvoimien koulutustarpeeseen ei poikkeuksellisesti käsitellä lainkaan hallituksen esityksen tavoitteita ja keskeisiä ehdotuksia koskevassa luvussa.

Tältä osin perusteluissa mainitun asedirektiivin 6 artiklan 2 kohdassa säädetyn kansallisen puolustuksen poikkeuksen luonne on mahdollistava. Kyseisen artiklan ei voida katsoa edellyttävän tällaisten aseiden hankkimista ja niitä käyttävien kurssien järjestämistä (vrt. HE s. 15). Tämä käy ilmi myös ehdotetusta aselain 44 b §:n 2 momentin säännöksestä. Ehdotetun sääntelyn yhteys vapaaehtoiseen maanpuolustukseen, johon etenkin lakiehdotuksen 45 §:n uuden 7 momentin sisältämä lupasääntely kohdistuu, jää myös lyhyen viittauksen varaan (s. 57). Perustelujen niukkuuden vuoksi ehdotettua sääntelyä voidaan tältä osin pitää varsin vaikeasti hahmotettavana.

Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle ehdotettua uutta hallintotehtävää koskevaa laintasoista sääntelyä voidaan pitää väljänä, kun myös otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan aikaisempi arvio, jonka mukaan ”olennaisilta osiltaan tällaisen koulutuksen tulee pysyä viranomaisten käsissä. Koulutuksessa valmentaudutaan merkittävimmän valtion käytettävissä olevan voiman ja siinä mielessä julkisen vallan käyttöön, vaikka itse koulutuksessa ei merkittävää julkista valtaa käytettäisikään.” (PeVL 52/2006 vp, s. 3) Perustuslakivaliokunnan mielestä oli myös selvää, että perustuslaki estää esimerkiksi varusmiespalveluksessa olevien sotilaskoulutuksen yksityistämisen (PeVL 52/2006 vp, s. 3).

Edellä esitetyt näkökohdat huomioon ottaen Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen antaman ampumakoulutuksen sisältöä, laajuutta ja sen puitteita olisi ilmeisesti

paikallaan täsmentää laissa erityisesti suhteessa Puolustusvoimien järjestämään koulutukseen ja merkittävän julkisen vallan käyttöön. Asian selventämiseksi ja ottaen myös huomioon perustuslakivaliokunnan esittämän arvion, tarkentavan sääntelyn sisällyttäminen lakiin vaikuttaa välttämättömältä, ellei laissa muuten määritellä tarkemmin, minkälaista sotilaallisia valmiuksia palvelevaa ampumakoulutusta Maanpuolustuskoulutusyhdistys voisi järjestää.